

Udbyhøj

Udbyhøj er en landsby, der ligger ved Randers Fjords udmunding i Kattegat. Herfra går fjorden ind til Randers, hvor den mødes af Gudenåen. Fotoet viser Randers Fjords udmunding til Kattegat omkring 1900. Fjorden er vanskelig at besejle. Derfor var der lodser langs fjorden og i Uggelhuse, Mellerup, Ålehuse og Udbyhøj, som kunne lodse op og ned ad fjorden på hele dens strækning fra Udbyhøj til Randers.

Fjorden er 30 km lang. I Udbyhøj er fjorden 300 m bred. Og det er besværligt at skulle køre til Randers for at komme over på den anden side af fjorden. Derfor er der en kabelfærg, som sejler i fast pendulfart. Færgen styres af to kabler og færgeturen varer 10 minutter. Foto: Randers Fjords Færgesfart.

Rådmand og byfoged Rasmus Stæfeldt har i en bog, *Beskrivelse af Randers Kjøbstad*, udgivet i 1804, skrevet at “ Randers Fjord er af den beskaffenhed, at den ej kan besejles af andre skippere og langt mindre af fremmede skippere uden hjælp af lodser. I forrige tider var lodsvæsenet i mådelig forfatning. Ved Udbyhøj boede som oftest 2 til 3 og ved Mellerup 1 mand, som lodsede ankommende skibe op og ned ad fjorden.”

I 1800 blev der ved en kongelig resolution oprettet et lodsselskab, Randers Fjords Lodseri bestående af 1 oldermand, 5 faste lodser og 4 reservelodser.

Oldermanden, 2 fastlodser og 2 reservelodser skulle bo fast i Udbyhøj. 1 fastlods og 1 reservelods skulle bo i Mellerup. 1 fastlods og 1 reservelods skulle bo i Aalehuse, og den femte lods skulle bo i Randers. Lodsene i Randers havde ingen reservelods og var for så vidt oldermanden uvedkommende, da han umiddelbart stod under havnecommissionen, under hvis opsigts lodsvæsenet var henlagt. Commissionen antager oldermanden, som igen foreslår duelige mænd til lodser inden de antages af havnecommissionen.

Af lodseriets journaler fremgår, at der i 1831 var 3 faste lodser i Udbyhøj, 2 i Mellerup 2 i Aalehuse og 2 i Randers. I 1892 blev lodserierne og Uggelhuse nedlagt, hvorefter der var 4 lodser i Udbyhøj og 1 i Randers. Siden 1964 var der 3 lodser i Udbyhøj og ingen i Randers i Randers Fjords Lodseri.

I et interimsreglement er beskrevet, hvorledes lodserne skulle lodse. Når et skib skulle ind til Randers, skulle lodserne fra Udbyhøj sejle skibet i møde, så de kunne gå ombord i skibet uden for nogle grunde ved indsejlingen til Randers Fjord og lodse skibet til Mellerup. Lodsene fra Udbyhøj blev ved Mellerup afløst af en lods fra Mellerup. Denne lods blev i Uggelhuse afløst af en lods, der lodsede skibet til Randers. Når et skib skulle ud fra Randers, lodsede lodsene fra Randers til Uggelhuse, hvor han blev afløst af en lods, der lodsede skibet til søs i Kattegat.

Lodseriets flag

Når lodserne var færdige med at lodse, gik eller cyklede de tilbage til deres hjem/lodseri ad lodsstien. Den starter i Udbyhøj langs den sydlige del af fjorden og krydser fjorden ved Voer-Mellerup, hvor der er en forbindelse over fjorden og fortsætter ind til Randers Havn langs fjorden og gennem byer nord for fjorden. Hele turen er 31 km lang og tager ca. 7 timer at gå.

Nedenfor ses to af lodseriets lods både, en ældre og en yngre, ved lodsbroen i Udbyhøj

Ovenfor ses lodseriets ældre træbåd ved lodsbroen i Udbyhøj. Lodserne købte lodsbroen i 1926. Den havde indtil overtagelsen været anløbsbro for dampskibet Falken, som sejlede i fast rutefart mellem Randers og Udbyhøj med anløb af Voer og Uggelhuse undervejs.

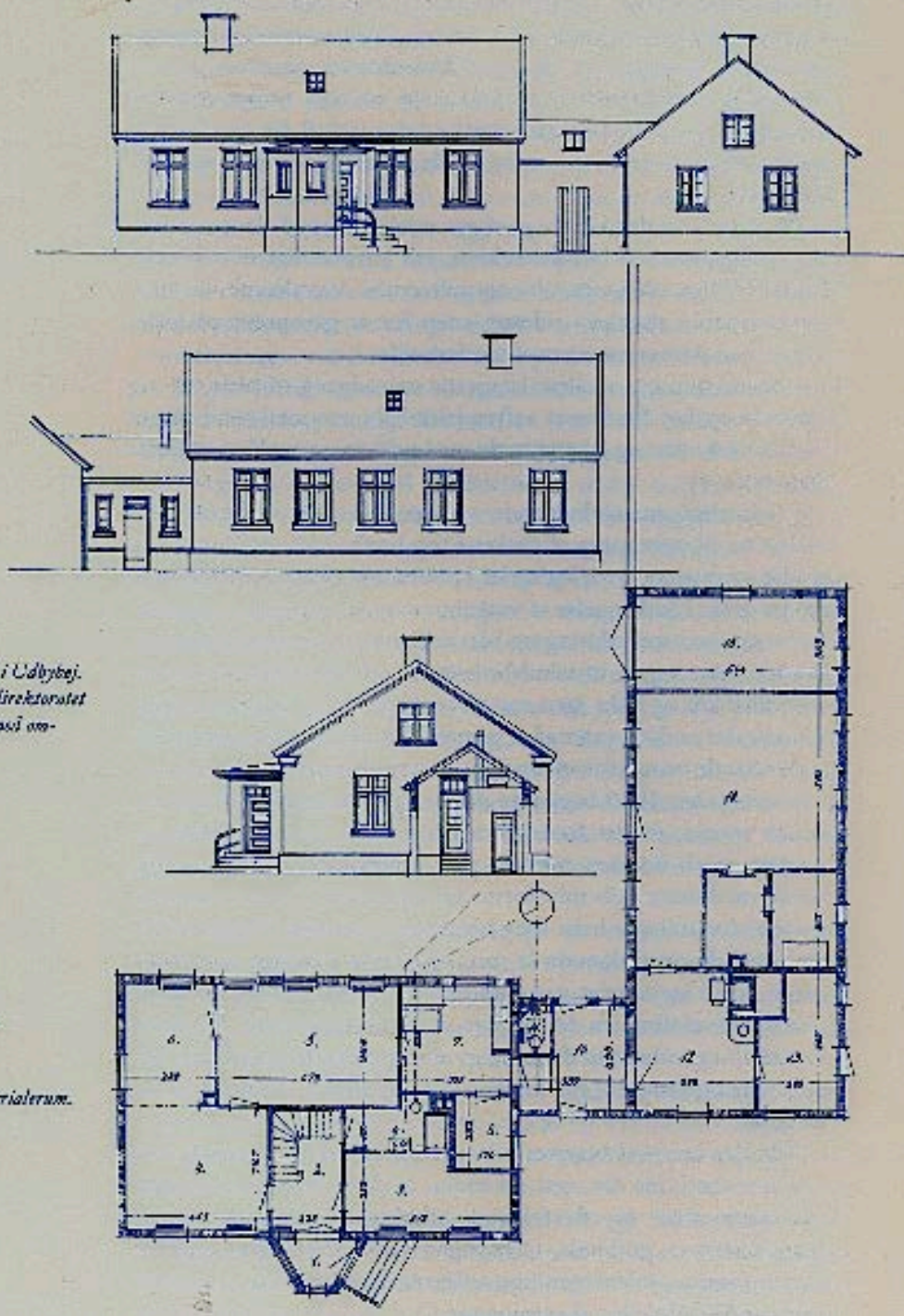
Lodserne har altid selv holdt deres lodsbåde. Tidligere var bådenes plads ud for færgegården i Udbyhøj, fordi man ikke skulle have for langt ud til det åbne hav, da man brugte små ro- eller sejlbåde.

I 1914 blev oldermandsstillingen ændret til lodsformand. Han skulle deltage i lodsningerne, hvilket oldermanden var fritaget for. Lodsformanden boede i et særskilt hus. Lodserne boede i to lodshuse - alle bygget af Randers Kommune i 1895 i Udbyhøj.

Til lodsformandens bolig hørte der et landbrug. Hans hus blev solgt til Farvandsdirektoratet i 1940 og videresolgt til en lods i 1965. De to lodshuse var tofamiliershuse, der blev beboet af lodsernes familier. Det ene hus blev solgt til en lods i 1940, som videresolgte huset til en lods i 1953, der solgte huset igen til en lods i 1962. Det andet hus blev solgt i 1945 til Arbejdernes Samaritterforbund og derefter anvendt som feriekoloni. I 2011 fik lodshuset igen en ny ejer, der nu udlejer lodshuset til ferieliv og fester med plads til 32 gæster. Men fest- og feriehuset bærer stadig navnet Lodshuset. Det ses nedenfor. På næste side er vist originaltegningen af lodsformandens hus i 1943.

Randers Fjord-Lodseri Lodsformandsbolig.

*Lodsformandsboligen i Udbyvej.
Tegning i Farvandsdirektoratet
udført i forbindelse med om-
bygning i 1943.*

1. Vindfang.
2. Entré.
3. Lods-kontor.
4. Dagligstue.
5. Spisestue.
6. Sovesovrelse.
7. Køkken.
8. Spisestue.
9. Mellemgang.
10. Mellembygning.
11. Lørum.
12. Vaskesal.
13. Lodseriets materialerum.
14. Brændebas.
15. Garage.

Farvandsdirektoratets tegning af ombygningen af lodsformandens hus i 1943 ses ovenfor. Den tidligere oldermansbolig blev genopført i 1890'erne efter en brand. Ved ombygningen i 1943 blev stuehuset forbundet med en mellembygning til udlængen, så man kunne færdes i hele huset indendørs.

I mellembygningen fandtes et fratrædelseskabinet med lakeret sæde med udskæring og låg i tøndens diameter. Stuehuset rummede lodskontor, og udlængen havde et rum til lodsernes materiel, brændebas og en garage. Vindfanget havde et messingkoøje, som dannede anlæg for en signalkikkert, så vagt og udkig kunne foretages fra tjenesteboligen. Foto: Farvandsdirektoratet.

Lods P.A. Gruelund var stationeret i Randers og ses på fotoet sammen med sin cykel ved Udbyhøj efter en lodsning fra Randers omkring 1950 - parat til at cykle de 31 km tilbage til Randers.

Lodsbåden Ran, som løb af stabelen 2. juli 1964, var den sidste lodsbåd, som lodseriets 4 lodser købte.

Ran var en 10 tons lodsbåd med en 62 HK 4. cyl. Bukh motor. Den blev bygget af skibsbygmester Henry Rasmussen i Aalborg

Efter lodsloven ændring i 2006 overtog DanPilot lodsningen og har i dag en bådstation i Udbyhøj. Se også beskrivelserne af Randers, Mellerup og Uggelhuse. Fotos: Rougsø Lokalhistoriske Forening. Arkivet har også arkivalierne for lodseriet i Udbyhøj fra 1831 til 1964. Lodstaksterne for hele fjordens lodsstrækning indgår i beskrivelsen af Randers.

Skrevet af Danmarks Lodsmuseumsforening